

5. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Ю. Хабермас. — С.Пб. : Наука, 2000. — 379 с.
6. Хома О. И. История как герменевтика власти / О. И. Хома // Постмодерн: персонификация дискурса. — Вінниця : Універсум-Вінниця, 2001. — С. 143–151.

Анотація

Калустіна П. В. Проблема інтерпретації влади в комунікативній філософії. — Стаття.

Стаття присвячена дослідженню феномена влади у комунікативній філософії. Представники комунікативного підходу виступають з критикою на адресу класичної новітньої теорії влади, парадигмальність якої не втратила своєї актуальності у сучасності. У зв'язку з цим акцент робиться на дослідженні ідей Г. Арндт та Ю. Хабермаса.

Ключові слова: влада, комунікація, легітимізація, пасивність.

Summary

Kapustina N. V. Problem of Interpretation of Authority in Communicative Philosophy. — Article.

The article is devoted to research of a phenomenon of authority in communicative philosophy. The representatives of the given theory criticize the classical theory of authority. Therefore research of Arndt that Habermas idea are stressed.

Keywords: authority, communicative philosophy.

УДК 347.91/95:340.132

М. Ю. Картузов

ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ПРО ПІДВІДОМЧІСТЬ СПОРІВ

Законодавство України знаходиться в постійному розвитку, однак ліквідувати всі спірні питання в ньому не вдається і, очевидно, це взагалі завдання, яке не може бути виконано. Прогалини у законодавстві неминучі з ряду об'єктивних причин:

- швидке старіння норм законодавства, викликане розвитком суспільства;
- виникнення нових видів правовідносин, що вимагають відповідного регулювання, для яких чинне законодавство ніяких регуляторів не передбачає;
- недогляду законодавця, що при формулюванні нормативного акта не охоплює ту або іншу ситуацію, яку необхідно відрегулювати;
- помилки, допущені в законотворчому процесі.

На судові органи, як на найбільш авторитетного правозастосовника, покладається особлива відповідальність за вибір шляху по подоланню прогалин або вирішенню незрозумілостей у законодавстві.

Прерогативою судових органів є застосування закону до конкретних ситуацій. У цьому зв'язку рішення господарських судів по конкретних господарських спорах не мають прецедентного значення як загальнообов'язкові рішення при розгляді аналогічних справ у майбутньому.

На відміну від прецеденту як джерела права тлумачення не створює нової

юридичної норми, а пов'язано з роз'ясненням вже існуючої норми права, з виробленням устояного положення про застосування норми права по аналогічних справах.

Судова практика, що формується в результаті правозастосування, з одного боку, конкретизує правові норми в процесі їхнього застосування, а з іншого боку — заповнює прогалини в праві.

Таким чином, судова практика — це сформовані при вирішенні судами однорідних конкретних справ правові положення, вироблені в результаті єдино — і різноманітного застосування норм щодо відносин, які не урегульовані з вичерпною ясністю або неповно урегульовані відповідним законом.

Тлумачення по обсязі є одним з результатів застосування господарським судом усіх способів тлумачення в їхній сукупності. При визначенні обсягу тлумачення порівнюються висновки інтерпретатора про зміст норми права, отримані на основі застосування всієї сукупності способів тлумачення, з висновками про цей зміст, отриманими при буквальному розумінні змісту тексту закону, що може бути як правильним, так і помилковим. Виходячи зі співвідношення значень текстуального формулювання норми права і її дійсного змісту розрізняють три види тлумачення за обсягом:

- 1) буквальне (адекватне);
- 2) поширювальне;
- 3) обмежувальне.

Буквальне (адекватне) тлумачення — це тлумачення, при якому встановлене інтерпретатором дійсний значеннєвий зміст норми права відповідає буквальному значенню її текстуального формулювання. Наприклад, ст. 1 Господарського процесуального кодексу України [1] (далі — ГПКУ) говорить: «Угода про відмовлення від права на звернення до господарського суду є недійсною». Це положення має одне, строго визначене значення. Інше значення цього положення неможливо установити, застосовуючи всілякі способи тлумачення в їхній сукупності. У цьому положенні буква закону і його зміст збігаються, не мають розбіжностей, тобто зміст закону варто розуміти буквально.

Поширювальне тлумачення — це тлумачення, при якому встановлене інтерпретатором дійсний значеннєвий зміст норми права ширше буквального значення її текстуального формулювання. Наприклад, у ст. 91 ГПКУ встановлено, що «сторони в справі мають право оскаржити рішення місцевого господарського суду, яке не набуло законної сили». Сторонами, згідно ст. 21 ГПКУ є позивач і відповідач. Але в процесі є ще і треті особи, що заявляють і не заявляють самостійні вимоги на предмет спору (відповідно ст. 26 і ст. 27 ГПКУ), що користуються правами сторін у справі. Тому вони також мають право на подачу апеляційної скарги.

З інших галузей права — ст. 950 Цивільного кодексу України [2] (надалі — ЦКУ) говорить про відповідальність професійного зберігача «за втрату (нестачу), пошкодження майна». Тут, у контексті статті дійсний зміст поняття «втрата» ширше буквального значення цього слова. Втрата — будь-який випадок припинення існування майна — фізичне зникнення матеріальної речі як цілісно-

го і повноцінного в споживчому відношенні об'єкта не тільки в результаті її загибелі (у вогні пожежі, під час повені й ін.), але й у результаті поступового саморуйнування (при відсутності турботи про її схоронність). Або, наприклад, згідно з ст. 1 Закону України «Про правовий статус іноземців» [3]: іноземець — це не тільки громадянин іноземної держави, але також і всяка особа без громадянства. Таким чином, при поширювальному тлумаченні дійсний зміст закону ширше його буквального значення, букви закону.

Обмежувальне тлумачення — це тлумачення, при якому встановлений інтерпретатором дійсний значеннєвий зміст норми права є більш вузьким, ніж можливі значення її текстуального формулювання. Наприклад, згідно ч. 1 ст. 950 ЦКУ професійний зберігач майна «звільняється від відповідальності за втрату (нестачу) або пошкодження майна, викликані непереборною силою». Тут, у контексті статті закону вираження «непереборна сила» має вузький сенс. Мається на увазі, що такого роду силою є дії стихійно-природних явищ (ураган, землетрус, повінь і т.п.). Хоча взагалі слова «непереборна сила» можуть розумітися й в іншому значенні, скажемо, психологічному. Відомі випадки, коли люди зверталися до адміністрації казино м. Монако з заявою заборонити їм вхід у казино, оскільки «непереборна сила» тягне них до рулетки, картковому столу, щоб грати. Таким чином, при обмежувальному тлумаченні дійсний зміст закону є вузьким значень його букви. З числа цих можливих значень вибирається одне — те, що мав на увазі законодавець.

Великий внесок у тлумачення і застосування господарсько-процесуального законодавства зробили рішення Конституційного Суду України, рекомендації Президії Вищого господарського суду України (надалі — ВГСУ), роз'яснення, листи ВГСУ, що при розгляді конкретних справ дав роз'яснення по багатьох питаннях, що зустрічаються в практиці діяльності господарських судів.

До числа найважливіших питань правильного застосування норм ГПКУ відносяться питання підвідомчості спорів господарським судам. Неправильне тлумачення і застосування норм в одних випадках спричиняє необґрунтовані відмовлення в прийнятті позовних заяв і вирішенні спорів, тобто, власне кажучи, відмовлення в правосудді, а в інших випадках необґрунтований розгляд господарськими судами непідвідомчих їм спорів, що обумовлює винесення неправосудних судових рішень. І те і інше неприпустиме.

Підвідомчість спорів господарським судам у загальному виді визначена ст. 125 Конституції України [4]. Зі змісту цієї статті випливає, що в Україні система судів загальної юрисдикції будується на принципах територіальності і спеціалізації. Згідно з приписами ч. 3 ст. 22 Закону України «Про судоустрій України» [5] місцеві господарські суди, як спеціалізовані суди, розглядають справи у спорах, що виникають з господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності. Більш конкретно підвідомчість спорів господарським судам регулюється розділом III ГПКУ. Зміст цього розділу, особливо ст. 12 ГПКУ, дозволяє визначити критерії підвідомчості спорів господарським судам. ГПКУ не дає визначення поняття «підвідомчість». Інститут підвідомчості у загальному плані визначає можливість

фізичних і юридичних осіб звертатися за захистом своїх прав до того чи іншого органу юрисдикційної системи держави. За змістом ст. 12 ГПКУ поняття «підвідомчість» розкривається через перелік категорій справ, які підпадають під юрисдикцію господарських судів. У Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень ч. 2, 3 ст. 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 7 травня 2002 р. № 8-рп/2002 [6] Конституційний Суд України констатував, що юрисдикція судів — це повноваження судів вирішувати спори про право та інші правові питання.

Під терміном «підвідомчість» у п. 1 рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 27.06.2007р. № 04-5/120 [7] «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» розуміється визначена законом сукупність повноважень господарських судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції. Там же вказується на елементи підвідомчості: по-перше, це коло юридичних справ, що віднесені до відання того чи іншого юрисдикційного органу, а по-друге, — це той правовий зв'язок, який існує між юридичною справою та юрисдикційним органом, який зумовлює віднесення конкретної категорії справ до предмета відання цього органу. У п. 1, 2 цієї Рекомендації зазначається, що з огляду на приписи ч. 3 ст. 22 Закону України «Про судоустрій України», згідно з якими місцеві господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають з господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності, та вимоги ст. ст. 1, 41, 12 ГПКУ господарські суди розглядають справи в порядку позовного провадження, коли склад учасників спору відповідає приписам ст. 1 ГПКУ, а правовідносини, з яких виник спір, мають господарський характер. У вирішенні питання про те, чи є правовідносини господарськими, а спір — господарським, слід виходити з визначень, наведених у ст. 3 Господарського кодексу України. Господарський спір підвідомчий господарському суду, зокрема, за таких умов: а) участь у спорі суб'єкта господарювання; б) наявність між сторонами, по-перше, господарських відносин, врегульованих Господарським кодексом України, іншими актами господарського і цивільного законодавства, і, по-друге, спору про право, що виникає з відповідних відносин; в) відсутність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення такого спору судом іншої юрисдикції.

Згідно з ч. 1 ст. 12 ГПКУ господарським судам підвідомчі:

1) справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів, у тому числі щодо приватизації майна, та з інших підстав, крім:

- спорів про приватизацію державного житлового фонду;
- спорів, що виникають при погодженні стандартів та технічних умов;
- спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін;

– спорів, що виникають із публічно-правових відносин та віднесені до компетенції Конституційного Суду України та адміністративних судів;

– інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України та міжнародних договорів України віднесено до відання інших органів;

2) справи про банкрутство;

3) справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції;

4) справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів.

Справи, що віднесені до підвідомчості господарських судів, кваліфікуються за сукупністю предметного та суб'єктного критеріїв.

За предметним критерієм до компетенції господарських судів відносять спори і справи, пов'язані зі здійсненням господарської діяльності.

За суб'єктним критерієм до компетенції господарських судів відносять спори і справи між юридичними особами, фізичними особами — підприємцями та в передбачених законом випадках за участі державних органів, органів місцевого самоврядування, інших осіб.

Окрему категорію справ становлять справи про банкрутство, а також справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, які підвідомчі господарським судам незалежно від суб'єктного складу учасників відносин.

Розмежування підвідомчості спорів і справ між місцевими загальними та господарськими судами завжди викликало ускладнення. У спільному листі Верховного Суду України та Вищого арбітражного суду України від 20.07.1995 р. № 01-8/518а «Щодо визначення підвідомчості цивільних справ та господарських спорів» [8] зазначається, що за загальним правилом підвідомчість цивільних справ та господарських спорів визначається законодавчими актами України. Однак у випадках, коли в законодавчих актах підвідомчість спорів визначена нечітко, слід виходити із суб'єктного складу учасників спору. Якщо сторонами у справі є юридичні особи, спір підлягає вирішенню господарським судом, за винятком випадків, передбачених законодавством. Якщо в законодавчому акті підвідомчість спорів визначена альтернативно: суду чи господарському суду, або сказано про вирішення спору в судовому порядку, господарському суду слід виходити з суб'єктного складу учасників спору та характеру правовідносин, що визначені ГПКУ.

В інтерпретаційних актах вищих судових органів також даються вказівки щодо розмежування підвідомчості окремих категорій справ господарським судам:

– п. 1.2 Листа Вищого Арбітражного суду України (в подальшому — ВАСУ) від 16.10.1995 р. № 01-8/732 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства при вирішенні спорів» [9];

– п. 9.1 Роз'яснення ВАСУ від 29.02.1996 р. № 02-5/95 «Про деякі питання

практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням моральної шкоди» [10];

– п. 3, 5 Роз'яснення ВАСУ від 29.02.1996 р. № 02-5/109 «Про деякі питання, що виникають при застосуванні Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [11];

– Лист ВАСУ від 16.05.1996 р. № 01-8/187 «Про Закон України «Про режим іноземного інвестування» [12];

– Лист ВАСУ від 25.06.1996 р. № 01-8/234 «Про Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» [13];

– п. 1, 10.1 Листа ВАСУ від 30.09.1996 р. № 01-8/342 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства при вирішенні спорів» [14];

– п. 10 Листа ВАСУ від 24.01.1997 р. № 01-8/23 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» [15];

– п. 1.1 Листа ВАСУ від 15.05.1997 р. № 01-8/167 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» [16];

– п. 1 Роз'яснення ВАСУ від 18.11.1997 р. № 02-5/445 «Про внесення змін і доповнень до деяких роз'яснень президії Вищого арбітражного суду України» [17];

– п. 4 Листа ВАСУ від 30.12.1997 р. № 01-8/500 «Про Закон України «Про об'єднання громадян» [18];

– Лист ВАСУ від 14.01.1998 р. № 01-8/9 «Про Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» [19];

– п. 9 Листа ВАСУ від 10.03.1998 р. № 01-8/91 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» [20];

– Лист ВАСУ від 23.03.1998 р. № 01-8/104 «Про Закон України «Про лізинг» [21];

– Лист ВАСУ від 14.01.1999 р. № 01-8/10 «Про Закон України «Про оренду землі» [22];

– п. 9 Роз'яснення ВАСУ від 25.05.2000 р. № 02-5/237 «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про оренду державного та комунального майна» [23];

– п. 3 Листа ВАСУ від 04.12.2000 р. № 01-8/718 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» [24];

– п. 1 Листа ВАСУ від 11.12.2000 р. № 01-8/739 «Про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Законів України «Про державну виконавчу службу» та «Про виконавче провадження» [25];

– п. 5 Листа ВАСУ від 20.04.2001 р. № 01-8/480 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» [26];

– п. 1.2 Листа ВАСУ від 07.06.2001 р. № 01-8/665 «Про деякі питання, порушені у доповідних записках про роботу арбітражних судів у 2000 році» [27];

– п. 1, 3 Листа ВАСУ від 11.06.2001 р. № 01-8/677 «Про практику вирішен-

ня окремих категорій спорів за матеріалами президії Вищого арбітражного суду України» [28];

– п. 2, 5 Роз'яснення ВАСУ від 27.06.2001 р. № 02-5/743 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом права власності на землю і землекористування» [29];

– п. 2, 3 Роз'яснення ВАСУ від 27.06.2001 р. № 02-5/744 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища» [30];

– п. 1.13, 3, 7 Листа Вищого господарського суду України (надалі — ВГСУ) від 29.08.2001 р. № 01-8/935 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» [31];

– п. 1 Інформаційного листа ВГСУ від 14.07.2004 р. № 01-8/1270 «Про деякі питання, порушені у доповідних записках про роботу господарських судів України у 2003 р. щодо застосування норм Господарського процесуального кодексу України» [32];

– п. 3 Інформаційного листа ВГСУ від 11.04.2005 р. № 01-8/344 «Про деякі питання практики застосування норм Господарського процесуального кодексу України, порушені у доповідних записках про роботу господарських судів у 2004 році» [33];

– п. 1 Інформаційного листа ВГСУ від 20.04.2006 р. № 01-8/908 «Про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо примусового проникнення до житла, виїмки та вилучення документів виконавчого провадження» [34];

– п. 4, 16 Інформаційного листа ВГСУ від 28.03.2007 р. № 01-8/184 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» [35];

– п. 1 Інформаційного листа ВГСУ від 13.04.2007 р. № 01-8/229 «Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства» [36].

Одним із проблемних питань правозастосування є розмежування юрисдикції господарських та адміністративних судів, адже до набрання чинності Кодексом адміністративного судочинства України захист прав суб'єктів господарювання у їх відносинах з державними органами здійснювався у господарських судах відповідно до Господарського процесуального кодексу України.

Згідно зі ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України [37] (в подальшому — КАС України) юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом встановлений інший порядок судового вирішення.

Відповідно до ст. 17 КАС України компетенція адміністративних судів поширюється на:

1) спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

2) спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, а також спори, які виникають з приводу укладання та виконання адміністративних договорів;

4) спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом;

5) спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Важливою для правозастосування у справах про визнання недійсними актів державних та інших органів є правова позиція, викладена в Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Концерн Стирол» щодо офіційного тлумачення положення абз. 1 п. 1 ч. 1 ст. 12 Господарського процесуального кодексу України (справа про оспорювання актів у господарському суді) від 2 липня 2002 р. № 13-рп/2002 [38]: положення абз.1 п. 1 ч. 1 ст. 12 ГПКУ щодо підвідомчості господарським судам справ «у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві» треба розуміти так, що господарським судам підвідомчі справи про визнання недійсними чинних як нормативних, так і ненормативних актів незалежно від дати їх прийняття. З цього тлумачення також випливає інший важливий висновок про те, що може розглядатися спір про визнання недійсним лише чинного акта, якщо ж акт скасовано, провадження у справі повинно бути припинено за відсутності предмета спору.

Важливі вказівки містяться також у Роз'ясненні Президії Вищого арбітражного суду України від 26.01.2000 р. № 02-5/35 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів» [39]:

– підставами для визнання акта недійсним є невідповідність його вимогам чинного законодавства та/або визначеній законом компетенції органу, який видав цей акт. Обов'язковою умовою визнання акта недійсним є також порушення у зв'язку з прийняттям відповідного акта прав та охоронюваних законом інтересів підприємства чи організації — позивача у справі. Якщо за результатами розгляду справи факту такого порушення не встановлено, у господарського суду немає правових підстав для задоволення позову;

– чинним законодавством України не передбачено винятків щодо застосування позовної давності до вимог про визнання актів недійсними як форми захисту цивільних прав. Тому до таких позовів застосовується загальний строк позовної давності;

– слід враховувати, що відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Тому у випадках, коли чинним законодавством України передбачено право суб'єкта підприємницької діяльності чи іншої юридичної особи оскаржити акт за підпорядкованістю, підприємство, установа, організація вправі на власний розсуд вирішувати питання про оскарження актів таких органів за підпо-

рядкованістю чи про звернення до господарського суду з заявою про визнання акта недійсним;

– господарським судам підвідомчі спори про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві. У вирішенні цієї категорії спорів слід виходити з такого:

– господарський суд не вправі здійснювати оцінку конституційності (відповідності Конституції України) актів Кабінету Міністрів України, оскільки рішення такого питання віднесено до повноважень Конституційного Суду України (ст. 150 Конституції України, ст. 13 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Що ж до відповідності згаданих актів іншим, крім Конституції України, законам України та актам Президента України, то вона оцінюється господарським судом на загальних підставах відповідно до чинного законодавства;

– не підлягають розгляду господарськими судами, зокрема, заяви про визнання недійсними:

– актів слідчих, судових і прокурорських органів, щодо яких чинним законодавством встановлено спеціальний порядок оскарження і зміни чи скасування;

– постанов спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, оскільки згідно з ч. 1 ст. 114 Кримінально-процесуального кодексу України слідчий є самостійною процесуальною фігурою, а отже, всі рішення щодо проведення слідчих дій він приймає від свого імені, а не від імені органу, у якому працює;

– різного роду листів, інформацій, роз'яснень і т. п., які надсилаються державними чи іншими органами на адресу підпорядкованих їм структур та ін., з приводу конкретних ситуацій;

– відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 20 Закону України «Про прокуратуру» прокурор або його заступник вправі у межах своєї компетенції опротестовувати акти державних чи інших органів, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань. У випадку коли орган, що видав опротестований акт, або його вищестоящий орган відхилили відповідний протест чи ухиляються від розгляду його, прокурор (заступник) не вправі звертатись з заявою про визнання незаконним опротестованого акта до господарського суду, оскільки згідно зі ст. 248(15) Цивільного процесуального кодексу України такі справи підвідомчі загальним судам;

– інкасові доручення (розпорядження) державних органів на безспірне списання коштів підприємств та організацій є розрахунковими документами, а не актами відповідних органів. Тому зазначені документи не можуть визнаватись недійсними. Це не позбавляє підприємства та організації права на звернення з позовами про визнання інкасових доручень (розпоряджень) такими, що не підлягають виконанню;

– господарські суди розглядають на загальних підставах справи у спорах про визнання недійсними актів, прийнятих (виданих) іншими, крім державних, органами, у тому числі актів органів господарських товариств, громадсь-

ких організацій тощо, які відповідно до закону чи установчих документів мають обов'язковий характер. Оскільки відповідний орган не є юридичною особою, стороною у спорі може бути підприємство чи організація, яка здійснює свої права і бере на себе обов'язки через цей орган (наприклад, відповідачем у спорі про визнання недійсним рішення загальних зборів чи виборного органу підприємства має бути це підприємство);

– якщо у зв'язку з внесенням змін до чинного законодавства оспорюваний акт перестав відповідати новим вимогам, його може бути визнано недійсним з моменту набрання чинності законодавчим актом, тобто лише на майбутнє. У випадку визнання акта недійсним з моменту його прийняття особи, які на виконання такого акта здійснили певні дії (наприклад, передали майно, перерахували кошти та ін.), вправі звернутись з вимогою про відновлення первісного стану, якщо її не заявлено разом з вимогою про визнання акта недійсним. Проте у разі необхідності захисту порушеного права підприємства чи організації господарський суд не позбавлений права на підставі п. 1 ст. 83 ГПКУ вийти за межі позовних вимог і прийняти рішення про відновлення первісного стану, хоча б таку вимогу і не було заявлено.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 6. — Ст. 56.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40-44. — Ст. 356.
3. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 04.02.1994 р. № 3929-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 23. — Ст. 161.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
5. Про судоустрій України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3018-III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 27-28. — Ст. 180.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб) від 7 травня 2002 р. № 8-рп/2002 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 20. — Ст. 993.
7. Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 27.06.2007 р. № 04-5/120 // Юридичний вісник України. — 2007. — № 33.
8. Спільний лист Верховного Суду України та Вищого арбітражного суду України від 20.07.1995 р. № 01-8/518а «Щодо визначення підвідомчості цивільних справ та господарських спорів» // Збірник рішень та арбітражної практики Вищого арбітражного суду України. — 1995. — № 3-4.
9. Лист ВАСУ від 16.10.1995 р. № 01-8/732 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства при вирішенні спорів» // Вісник законодавства України. — 2000. — № 48.
10. Роз'яснення ВАСУ від 29.02.1996 р. № 02-5/95 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням моральної шкоди» // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2000. — № 12.
11. Роз'яснення ВАСУ від 29.02.1996 р. № 02-5/109 «Про деякі питання, що виникають при застосуванні Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» // Збірник рішень та арбітражної практики Вищого арбітражного суду України. — 1996. — № 2.
12. Лист ВАСУ від 16.05.1996 р. № 01-8/187 «Про Закон України «Про режим іноземного інвестування» // Збірник рішень та арбітражної практики Вищого арбітражного суду України. — 1996. — № 3.

13. Лист ВАСУ від 25.06.1996 р. № 01-8/234 «Про Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» // Збірник рішень та арбітражної практики Вищого арбітражного суду України. — 1996. — № 3.
14. Лист ВАСУ від 30.09.1996 р. № 01-8/342 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства при вирішенні спорів» // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2001. — № 2.
15. Лист ВАСУ від 24.01.1997 р. № 01-8/23 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» // Юридичний вісник України. — 2000. — № 27.
16. Лист ВАСУ від 15.05.1997 р. № 01-8/167 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2001. — № 1.
17. Роз'яснення ВАСУ від 18.11.1997 р. № 02-5/445 «Про внесення змін і доповнень до деяких роз'яснень президії Вищого арбітражного суду України» // Вісник Вищого арбітражного суду України. — 1998. — № 1.
18. Лист ВАСУ від 30.12.1997 р. № 01-8/500 «Про Закон України «Про об'єднання громадян» // Вісник Вищого арбітражного суду України. — 1998. — № 1.
19. Лист ВАСУ від 14.01.1998 р. № 01-8/9 «Про Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2001. — № 2.
20. Лист ВАСУ від 10.03.1998 р. № 01-8/91 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» // Вісник Вищого арбітражного суду України. — 1998. — № 2.
21. Лист ВАСУ від 23.03.1998 р. № 01-8/104 «Про Закон України «Про лізинг» // Вісник Вищого арбітражного суду України. — 1998. — № 2.
22. Лист ВАСУ від 14.01.1999 р. № 01-8/10 «Про Закон України «Про оренду землі» // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2001. — № 2.
23. Роз'яснення ВАСУ від 25.05.2000 р. № 02-5/237 «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про оренду державного та комунального майна» // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 2001. — № 1.
24. Лист ВАСУ від 04.12.2000 р. № 01-8/718 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» // Вісник господарського судочинства. — 2001. — № 1.
25. Лист ВАСУ від 11.12.2000 р. № 01-8/739 «Про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Законів України «Про державну виконавчу службу» та «Про виконавче провадження» // Вісник законодавства України. — 2000. — № 52.
26. Лист ВАСУ від 20.04.2001 р. № 01-8/480 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» // Юридичний вісник України. — 2001. — № 20.
27. Лист ВАСУ від 07.06.2001 р. № 01-8/665 «Про деякі питання, порушені у доповідних записках про роботу арбітражних судів у 2000 році» // Юридичний вісник України. — 2001. — № 26.
28. Лист ВАСУ від 11.06.2001 р. № 01-8/677 «Про практику вирішення окремих категорій спорів за матеріалами президії Вищого арбітражного суду України» // Юридичний вісник України. — 2001. — № 27.
29. Роз'яснення ВАСУ від 27.06.2001 р. № 02-5/743 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом права власності на землю і землекористування» // Юридичний вісник України. — 2001. — № 29.
30. Роз'яснення ВАСУ від 27.06.2001 р. № 02-5/744 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища» // Юридичний вісник України. — 2001. — № 29.
31. Лист Вищого господарського суду України від 29.08.2001 р. № 01-8/935 «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства у вирішенні спорів» // Юридичний вісник України. — 2001. — № 38.
32. Інформаційний лист ВГСУ від 14.07.2004 р. № 01-8/1270 «Про деякі питання, порушені у доповідних записках про роботу господарських судів України у 2003 р. щодо застосування норм Господарського процесуального кодексу України» // Вісник господарського судочинства. — 2004. — № 4.

33. Інформаційний лист ВГСУ від 11.04.2005 р. № 01-8/344 «Про деякі питання практики застосування норм Господарського процесуального кодексу України, порушені у доповідних записках про роботу господарських судів у 2004 році» // Вісник господарського судочинства. — 2005. — № 3.
34. Інформаційний лист ВГСУ від 20.04.2006 р. № 01-8/908 «Про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо примусового проєкцепція до житла, виїмки та вилучення документів виконавчого провадження» // Вісник господарського судочинства. — 2006. — № 3.
35. Інформаційний лист ВГСУ від 28.03.2007 р. № 01-8/184 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію».
36. Інформаційний лист ВГСУ від 13.04.2007 р. № 01-8/229 «Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства» // Юридичний вісник України. — 2007. — № 19.
37. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35–37. — Ст. 446.
38. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Концерн Стирол» щодо офіційного тлумачення положення абзацу першого пункту 1 частини першої статті 12 Господарського процесуального кодексу України (справа про оспорювання актів у господарському суді) від 2 липня 2002 р. № 13-рп/2002 // Офіційний вісник України. — 2002. — № 32. — Ст. 1510.
39. Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 26.01.2000 р. № 02-5/35 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням дійсними актів державних чи інших органів» // Юридичний вісник України. — 2000. — № 11.

Анотація

Картузов М. Ю. Проблеми тлумачення норм господарсько-процесуального права про підвідомчість спорів. — Стаття.

До числа найважливіших проблем правильного застосування норм Господарського процесуального кодексу України належать питання підвідомчості спорів господарським судам. Неправильне тлумачення і застосування норм спричиняє відмовлення в правосудді та винесення неправосудних судових рішень. У цій статті автор аналізує питання тлумачення норм господарсько-процесуального права про підвідомчість спорів.

Ключові слова: тлумачення норм права, підвідомчість спорів, судова практика.

Summary

Kartuzov M. Y. Problems of Interpretation of the Norms of the Commercial Procedural Norms on the Jurisdiction of the Commercial Disputes. — Article.

The main problem in the application of the norms of the Commercial Procedural Code of Ukraine is the question of the jurisdiction of the disputes to commercial courts. Wrong interpretation and application of the norms can make the refusal to the justice and the pronouncement of the non-legal judgements. In this article the author analyses the questions of the interpretation of the commercial-procedural norms on the jurisdiction of the commercial disputes.

Keywords: interpretation of legal norms, the jurisdiction of the disputes, judicial practice.